

10. Тимошевська І. А. Українська революція в культурі і мистецтві. *Українська національна революція 1917–1921 років крізь призму сучасності (до 100-річчя події): збірник наукових статей, матеріалів, тез учасників науково-методичного семінару*. (2 березня 2017 р.). Полтава, 2017. С. 86–93.

11. У Львові триває виставка Михайла Жука: мистецтвознавиця Олена Яворська розповідає про фундатора Київської академії. *Суспільне Культура*. 29 серпня 2023 р. URL: <https://suspilne.media/culture/560941-u-lvovi-trivae-vistavka-mihajla-zuka-mistectvoznavica-olena-avorska-rozpovidae-pro-fundatora-kiiivskoi-akademii/>

12. Шейко В. Інтелігенція і влада в часи Української революції 1917–1921 рр.: історіографія за окремими сферами культури. *Вісник Харківської державної академії культури. Серія: Соціальні комунікації*. 2019. Вип. 54. С. 135–149.

Біліченко Лідія

Чорноморський національний університет ім. Петра Могили

РАДЯНСЬКЕ КОНСУЛЬСТВО У ЛЬВОВІ (1927–1939)

Ключові слова: Львів, радянське консульство, міжвоєнний період, Семен Кириченко, Юрій Лапчинський, ОУН, Голодомор 1932–1933 рр.

Keywords: Lviv, Soviet consulate, interwar period, Semen Kyrychenko, Yuriy Lapchinsky, OUN, Holodomor 1932–1933.

Ситуація, що склалася з утворенням СРСР, внаслідок чого з 1 серпня 1923 р. ліквідовувалися окремі дипломатичні представництва УСРР, негативно вплинула на контакти двох Україн – «державної» (у вигляді т. зв. Радянської України) й «недержавної» (західноукраїнські землі, еміграція та діаспора). Знайдений паліатив (встановлення посад окремих («українських») радників у повпредствах СРСР у Чехословаччині, Німеччині, Польщі, Франції, які представляли УСРР), не давав змоги забезпечити повнотою державні інтереси УСРР, які не завжди були тотожні загальносоюзним пріоритетам. Насамперед це стосувалося Польщі, де першим радником Повпредства СРСР у Варшаві у 1927–1930 рр. був Ю. М. Коцюбинський («Юрко Варшавський», як позаочі називали його серед української еміграції). Навіть «автономні» інтереси напівдержавної УСРР вимагали окремого дипломатичного представництва в західноукраїнській столиці – Львові. На початку 1927 р. внаслідок переговорів з польською стороною, де діяльну участь брав Ю. М. Коцюбинський, було досягнуто угоди щодо відкриття у Львові Консульства СРСР, яке фактично мало представляти інтереси Радянської України (в УСРР на той час діяли два польські консульства – у Києві й у Харкові (Генеральне)). 12 березня 1927 р. «Діло» сповіщало львів'ян: «На припоручення... більшовицького посольства виїхала до Львова делегація для закупна камениці, в якій поміщено би бюро більшовицького консульату у Львові. Консулат той мають утворити в найближчому часі на основі умови, заключеної між більшовицьким і польським урядом» [1, с. 32–35].

Офіційно консульство СРСР у Львові було відкрито у серпні 1927 р. за адресою вул. Набеляка, 27 (нині вул. Котляревського). Першим консулом був Семен Кириченко – партійний функціонер нижчої ланки, сільський учитель за освітою, родом із Полтавщини. Він був далекий від дипломатичного етикету, тому консульство жило ізольованим життям.

Наприкінці травня 1928 р. Семена Кириченка було відкликано, і новим консулом став дипломат Юрій Лапчинський. 6 червня новопризначений консул виступив перед журналістами львівської преси, окреслив свої обов'язки. Він зазначив: *«Обов'язком консула кожної держави в тій місцевості, куди його призначає їх уряд, полягає в тому, щоб боронити правові, економічні та політичні інтереси своєї Батьківщини і поодиноких її громадян. Також, не менш важливим його завданням є всебічно вивчати ціле життя своєї консульської округи та цілої держави, а рівно найповніше та найточніше інформувати офіційних представників місцевої влади й місцеву громадськість про життя, культуру та економіку тієї країни та народу, що він їх має честь заступати. Добре налагодивши таку обобічну інформацію, дуже багато можна зробити, щоб реально наблизити два народи, дві держави одну до одної, встановити взаємне порозуміння між ними, розвивати та зміцнити навіть персональні зв'язки між їхніми державними та громадськими діячами і діловими людьми в інтересах обох сторін. І це особливо торкнеться кожного представника СРСР за кордоном. Бо ні одна країна в світі не викликала такої цікавості в своїх сусідів, як Радянський Союз, і в той-же час ні про одну з них не поширюється такої сили всяких помилкових, фантастичних, інколи просто потворних чуток, вигадок, нісенітниць. Отже систематично боротися проти цього є одним з найактуальніших завдань радянського консульства. Важливим є і сприяти тому, щоб місцева людність мала справедливу уяву про нашу державу. З другого боку і уряд, і народні маси СРСР є надзвичайно зацікавлені мати найповніші, найточніші відомості про все, що діється за межами Радянського Союзу.*

Нарешті, і персональне зближення між радянськими та закордонними діячами: культурними, економічними та громадськими є одним із завдань радянського представника в певній місцевості. Так я розумію завдання радянського представника в кожній країні та з таких принципів буду виходити, проводячи свою діяльність, як консула СРСР у Львові. І можу підкреслити, що все сказане стосується саме консульської роботи СРСР у Львові. Моя округа ще за старих часів була однією з найближчих до тих земель, що нині в складі Радянського Союзу, точніше Радянської України. Багато інтересів об'єднують обидва терени – ділових, особистих, родинних. Є чимало сімей, котрих одні члени мешкають у нас, у Радянському Союзі, а інші тут, на цих землях» [4, с. 1].

Однак не вся львівська громадськість була згодна з відкриттям радянського консульства. Так, 21 листопада 1929 р. відбувся напад проукраїнськи налаштованої студентської молоді на радянське консульство: студенти влучили по ньому цеглиною [2, с. 2]. Радянське консульство не сиділо склавши руки і активно через свою пресу вело пропагандистську роботу серед львівських містян і розповсюджувало фейкові новини з Радянського Союзу. Піддавшись цьому, 19 травня 1931 р. перед будинком радянського консульства по вул. Набеляка зібралося понад двісті безробітних з метою зголоситися на роботи в радянських республіках. І за згадкою львівських журналістів, це зібрання великої кількості людей перед консульством було схоже на якусь маніфестацію осіб, які шукали роботу. У місті розійшлася чутка, що це є демонстрація українських фашистських груп. Натомість місцеві газети у Львові писали, що безробітних привела під радян-

ське консульство надія виїзду на роботи до Радянського Союзу, бо безробітні з радянських пропагандистських часописів дізналися, що в Радянському Союзі йдуть великі капітальні роботи з будівництва. Поліція скупчення безробітних розігнала. До того ж безробітні намагалися записатися до консульства ще на наступні дні, однак поліція оточила вулицю і не допустила безробітних до консульства [5, с. 2].

Наступним керівником консульства СРСР у Львові був Григорій Радченко після того, як із цієї посади був звільнений Юрій Лапчинський. Саме при ньому відбувся другий замах українських націоналістичних кіл на консульство. Було здійснено замах на секретаря Олексія Маїлова, через що він загинув. Вбивство Маїлова було скоєне на знак протесту організації ОУН проти Голодомору в Україні в 1932–1933 рр.

У газеті «Діло» подаються подробиці судового процесу: *«21 жовтня 1933 р. Микола Лемик у Львові вбив Алексія Маїлова, начальника секретаріату консулату Союзу Соціалістичних Радянських Республік у Львові, віддаючи до нього з безпосередньої віддалі з гостро набитого револьверу 2 постріли, одне – у серце, друге – в голову, Також обвинувачується ще в тому, що в тому самому часі і місці мав намір вбити Івана Джугая, урядовця консульства СРСР, віддав до нього з віддалі кількох кроків один постріл з гостро набитого пістолету, мітячи у грудну клітку, але злочину того не dokonав через те, що наслідком того, що постріл не поцілив Джугая, Джугай був лише поранений в праву долоню. Мотиви. Дня 21 жовтня 1933 р. о 11 год. 30 хв. Микола Лемик у консульстві СРСР сказав, що хоче говорити з консулом. Скермували його до ждальні, та по хвилині завели до кабінету секретаря Алексія Маїлова, якому належало приймати відвідувачів. які зголошувались до консула, для вияснення, в якій справі приходять. Ввійшовши до канцелярії Маїлова, обвинувачений на запит, чого собі бажає, заявив, що бажав би дістати інформацію в справі виїзду на Радянську Україну, після чого швидким рухом виїняв з кишені пістолет і віддав по Маїлову два стріли, один в голову, другий в груди. Маїлов звалився на підлогу, а обвинувачений старався втекти. В тім моменті явився у дверях возний Джугай. Бачучи обвинуваченого з пістолетом у руці, Джугай зачинив двері, в тім моменті обвинувачений крикнув “руки до гори!” й одночасно стрілив до Джугая; куля пробила шибу в дверях, ранючи Джугая в праву долоню. Потім обвинувачений вибіг до вестибюдю, звідки хотів дістатися на вулицю, однак його притримали охоронці та возні Джугай та Мандзій, які ввійшли до будинку консульства крізь вікно. Фактичний стан речей був підтверджений під час слідства на підставі зізнань свідків Михайла Голуба, Грігоревіча, Івана Джугая, Гаврила Мандзія, Олекси Федоровича, Станіслава Міхаловського, Марії Павлишин, Григорія Вогачука, Станіслава Зиха, Ігнацого Вартузля, Казимира Тшемжальського й Франца Томалю. Функціонери поліції відібрали у обвинуваченого на місці вчинку пістолет.*

...Микола Лемик, високий, добре збудований, сильний юнак, блондин, у чорному вбранні, народився 4 квітня 1915 р., Був студентом першого року навчання університету (в червні цього року склав матуру на філії української гімназії у Львові). На суді обвинувачений у вині не зізнається, але ! у вбивстві Маїлова

признається.. Пішов до консульства СРСР на приказ ОУН, щоби задемонструвати проти московської совітської влади, яка силою загарбала Україну. Свідки в залі суду з радянської сторони. Свідок Михайло Голуб, віце-консул СРСР у Львові, літ 34, росіянин, “релігії нікакой”. Тому складає не присягу, а “торжественное обещаніє”. Зізнає по московськи, зізнання перекладає перекладник слово за словом. Доповів, що в критичному моменті почув у своєму кабінеті два постріли. Вибіг...» [1, с. 32–35].

У наступні роки консули Петро Світнев, Анатолій Клімов та Єлисей Синіцин (працівник зовнішньополітичної розвідки НКВД СРСР) займалися здебільшого збором інформації про військово-політичний стан Польщі, діяльність українських громадських та політичних організацій і їх діячів.

У 1936 р. радянське консульство категорично заперечувало новини про голод і заворушення серед робітників, селян та червоноармійців у Радянському Союзі та Радянській Україні [3, с. 4]. Діяло радянське консульство у Львові до вересня 1939 р., коли Західну Україну разом зі Львовом загарбала радянська армія [1, с. 32–35].

Отже, радянське консульство у Львові функціонувало протягом 1927–1939-х рр. Основними напрямками діяльності консульства стало ведення пропагандистської роботи, збору інформації та захист інтересів Радянського Союзу. Однак не всі були згодні з відкриттям радянського консульства, через що націоналістичні кола Львова, зокрема члени ОУН, неодноразово здійснювали замахы та напади на консульства.

Джерела та література

1. Біліченко Л. Замахы на життя консулів та збройні напади на європейські та радянські консульства у 20–30-х рр. ХХ ст. *Молодий вчений*. 2023. № 11(123). С. 32–35. DOI: 10.32839/2304-5809/2023-11-123-20.
2. Демонстрація в столиці. *Рада (Львів)*. 1929. № 54 (05 грудня). С. 2.
3. «Консульство в г. Львов» спростовує. *Діло*. 1936. № 207 (15 вересня). С. 4.
4. Консульські завдання. *Діло*. 1928. № 123 (04 червня). С. 1.
5. Шукають праці. *Рада (Львів)*. 1931. № 18 (31 травня). С. 2.

Бурян Анна

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ЕМОЦІЙНЕ СПРИЙНЯТТЯ ГОЛОДОМОРУ 1932–1933 РР. ЙОГО СВІДКАМИ – ЖИТЕЛЯМИ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Ключові слова: Голодомор, усна історія, Вінницька область.

Keywords: Holodomor, oral history, Vinnytsia region.

Голодомор 1932–1933 рр. – одна з найтрагічніших подій в історії України. У мирний час за відсутності надзвичайних природних катаклізмів розвинений хліборобський регіон був охоплений голодом, що забрав мільйони життів, залишивши по собі глибоку рану в національній свідомості українців. На тлі суттєвих здобутків сучасних науковців в опрацюванні цієї складної теми досліджен-